

Hegemonya ve Güçler Dengesi Bağlamında Uluslararası Siyaset ve İktisat İlişkileri

Mehmet Duman*

Özet: İktisadın siyaset üzerindeki etkilerini inceleyen geniş bir literatür olmasına karşılık, siyasetin iktisat üzerindeki etkileri, neo-klasik teorisinin hakim teori haline gelmesiyle akademik çevrelerde uzunca bir süre ihmal edilmiştir. Konuyu uluslar arası iktisat bağlamında aldığımızda, çerçeveyi dünya ölçeğinde iktisat ve siyasetin karşılıklı etkileşimini araştıran bir disiplin olarak uluslar arası siyasal iktisat çizmektedir. Uluslar arası siyasal iktisat, uluslar arası siyaset ve uluslar arası iktisat gibi farklı disiplinlerin kesişim alanını oluşturan disiplinler arası bir saha olup, realizm, kurumsalcılık ve bağımlılık okulları açısından farklı yaklaşımlarla ele alınmakta ve uluslar arası alanda devletler ve piyasalar arasındaki etkileşimini çözümlenmeye çalışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası siyasal iktisat, realizm, hegemonya, güçler dengesi.

Giriş

Ortodoks iktisat teorisi, iktisadın kendi kurallarına göre işleyen bir yapı olduğunu, siyasal müdahalelerin bu işleyişin insicamını bozacağını iddia etmekle birlikte, reel dünyada iktisat ile siyaset sürekli etkileşim içinde olagelmıştır. İktisat ve siyaset arasındaki bu etkileşimi ele alanlar, çoğunlukla iktisadi realitenin siyaseti etkileme tarzını araştırmışlardır. İktisadın siyaset üzerinde etkili olduğuna ilişkin literatür oldukça geniş ve önemlidir. Klasik iktisatçılardan marksist ve neo-marksistlere kadar pek çok iktisatçı iktisadın belirleyiciliğini öne çıkarmışlardır. Bu çerçevede iktisadi kaynakların stratejik ve diplomatik gücü belirlediği, hatta sosyo-kültürel değişimlerin temelini oluşturduğu konusunda iktisatçılar arasında yaygın bir kanaat vardır. Gerçekte, nasıl iktisadi faktörler siyasal sonuçları etkiliyorsa, siyasal faktörler de iktisadi sonuçları etkilemektedir (Spero 1990: 3). Ancak bu konudaki literatür daha sınırlıdır. Böyle olmakla birlikte 1970'lerin ikinci yarısından başlayarak, uluslararası bağlamda iktisat ve siyaset ilişkilerinin kesişim alanını ifade etmek üzere "uluslararası siyasal iktisat" kavramı çerçevesinde hızla gelişmektedir. Bu gelişme, sosyal bilimlerin alanında yeni bir araştırma sahası teşkil etmiş olup, içinde yaşadığımız zaman diliminde modern sosyal bilimcilerin en yeni ve etkili araştırma ve uzmanlaşma sahasını oluşturmaktadır.

* Doç.Dr. Mehmet Duman Kocaeli Üniversitesi İktisat Bölümünde öğretim üyesidir.

Uluslararası siyasal iktisat dünya ölçeğinde iktisat ve siyasetin karşılıklı etkileşimini araştırmakta olup, 17. yüzyıl merkantilistlerinden 20. yüzyıl marksistlerine kadar devletler arası ilişkileri araştıranlar uluslararası siyasal iktisat problemleriyle meşgul olmuşlardır. 19. yüzyıldan itibaren akademik alanda iktisat ve siyaset bilimi ayrı süreçlerde yoğunlaşan ayrı disiplinler olarak gelişmektedir. Böylece uluslararası siyasal iktisat uluslararası siyaset ve uluslararası iktisat olmak üzere iki parçaya ayrılmıştır. İktisatçıların ekseriyeti uluslararası iktisadi işleyiş ve politikalarda siyasal faktörlerin rolünü; uluslararası siyaset araştırmacıları da devletler arası ilişkilerde iktisadi faktörleri ihmal etme eğilimindedir. Modern Batı akademilerinden devredilen bir miras olarak karşımıza çıkan siyaset ile iktisat arasındaki suni ayrılığın sorumluluğu büyük ölçüde liberalizme aittir (Spero, 1990: 2; Henderson, 1998: 237).

Halbuki uluslararası iktisadi sistemin yapısı ve işleyişi büyük ölçüde uluslararası siyasal sistemin yapısı ve işleyişi tarafından belirlenir. Modern tarih boyunca, mübadele ve tüketim stratejik ve diplomatik faktörler tarafından etkilenmiştir. 15.-18. yüzyıllar boyunca uygulama imkanı bulan merkantilizmin iktisadi yapısı üzerinde siyasal yapının çok önemli etkisi bulunmaktaydı. İktisadi alan siyasal çatışma için başlıca arena olmuştu. Bunun sonucu olarak tüm uluslararası iktisadi etkileşimler siyasal iktidarın amacını gerçekleştirmek için düzenlenmişti. Merkantilist devletler siyasal açıdan kendi kendine yeterlilik amacı için ekonomiye sıkı bir biçimde müdahale içeren politikalara yönelmişler, ödemeler bilançosunda fazla vermek için bir taraftan tarifeler, kotalar ve ithalat yasakları, diğer taraftan kambiyo kontrolü ve devletin ihracat ve ithal ikamesi endüstrilerini desteklemesi vasıtasıyla, bazen de bizzat üretim ve dış ticaret yapmak suretiyle ekonomiyi kontrol altında tutmuşlardı.

19. yüzyıldan itibaren liberalizm, kapitalizmi ideolojik düzeyde savunabilmek ve kapitalist gelişmenin kapitalist sınıfın aleyhine olabilecek siyasal müdahalelerden uzak tutmak amacıyla iktisadi süreçlerin doğal kanunlar altında işlediğini, iktisadi sistem ile doğal düzen arasında bir uyum olduğunu, siyasal otoritenin müdahalesinin olmadığı durumda iktisadi sistemin işleyişinin mükemmel olacağını, birey ve toplum için en yüksek faydanın sağlanacağını, ülkeler arasında ticaretin serbestleştirilmesi vasıtasıyla ticarete katılan bütün ülkelerin bundan yarar sağlayacağını, bunun yalnızca dünya refahını artırmakla kalmayıp, aynı zamanda dünya barışına da katkı sağlayacağını iddia etmektedir. Hakim iktisat teorisinin temelini oluşturan bu iddia, kapitalist sınıfın yararına toplumsal ve siyasal alanın yeniden örgütlenmesini gerektirmektedir.

Bununla birlikte siyasetin tabii olduğu kuralların, iktisatta olduğu gibi, doğal düzen ile uyumlu olmadığı hususunda siyaset bilimciler arasında bir fikir birliğinin olduğu söylenebilir. Çünkü siyasetin temelini kamusal güç kullanımı, nüfuz ve kamusal karar

almadan müteşekkil olan siyasal sistem oluşturur. Bununla birlikte siyaset toplum hayatının barış ve uyum içinde devam etmesi açısından bir zorunluluktur ve en azından savunma, adalet dağıtımı, toplumsal düzenin tesisi gibi temel hizmetler için gereklidir. Ancak liberal iktisatçılara göre, siyasetin toplum hayatı için zorunlu olması, ona iktisadi hayata müdahale hakkını vermez. Oysa Polanyi, piyasa toplumlarının doğmasının, bir tesadüf yada evrimin sonucu olmadığını, ısrarla sürdürülen sistemli siyasal müdahalelerin bir ürünü olduğunu iddia etmektedir (Polanyi, 2000: 202-203; Keohane ve Nye, 1989: 63; Gray, 2000: 22).

II. Dünya savaşını izleyen sosyoekonomik gelişmeler, siyaset ve iktisat arasındaki bu suni ayrılığı desteklemiştir. Bu gelişmelerden biri savaş sonrasında dünyanın belirleyici güçlerinin uluslararası iktisadi ilişkilerin nasıl ve hangi kurumlar vasıtasıyla işleyeceği konusunda anlaşmaya varmalarıdır. Bunun sonucunda iktisadi konular üzerinde çatışmalar minimize edilmiş ve uluslararası ilişkilerin iktisadi boyutu önemini büyük ölçüde kaybetmiştir. Soğuk savaş yılları, uluslararası ilişkileri güvenle ilgili konulara hapsetmiş ve uluslararası ilişkilerde bir çöküşe yol açmıştır. Gerçi nükleer terör dengesinin mevcudiyeti iki blok arasında doğrudan sıcak çatışmaları engellemiş, sıcak savaş Kore ve Vietnam örneklerinde görüldüğü gibi çevre ülkeler üzerinden yürütülmüştür. Soğuk savaş döneminde ekonomik mücadele, bağımsızlığını kazanan sömürgelerin Doğu Bloku'na geçmesini önlemek amacıyla yapılan iktisadi yardımlarda odaklanmıştır. ABD, savaşta eski gücünü ve etkisini kaybetmiş olan İngiltere, Fransa, Almanya ve İtalya gibi Avrupa'nın büyük devletlerinin elindeki sömürgelerin bağımsızlık mücadelesini desteklemiştir. Sonuç olarak, bu ülkeler, sömürgelerinin bir bölümünden vazgeçmek zorunda kalmış ve üzerlerindeki ABD etkisi artmıştır.

Ancak 1970'ler sonrasında Doğu ve Batı Blokları arasında güvenlik konularında anlaşma emarelerinin ortaya çıkması askeri tansiyonu düşürmüştür, bununla eşanlı olarak iktisadi kurallar üzerinde önceden sağlanmış olan konsensüs çökmüştür. Buna neden olan gelişmeler Batı'da Bretton-Woods sisteminin çökmesi, Avrupa'da oluşturulan entegrasyonun (AB) bir iktisadi güç olarak yükselmesi, Japonya'nın olağanüstü iktisadi ve ticari performansı, yeni uluslararası üretim modellerinin geleneksel iktisadi ve siyasi düzene çok yönlü meydan okumaları ve bu sayede ABD uyruklu şirketlerinin kendilerini ABD'ye yatırım yapma konusunda mecbur hissetmemeleri; Doğu'da SSCB'nin iktisadi ve siyasi olarak dağılması, Çin'in iktisadi rejimini yumuşatarak ülke ekonomisini Batılı yatırımcılara açması, Uzak-Doğu ülkelerinin gelişme ve sanayileşmede kat ettikleri önemli mesafeler sayesinde Batı'nın hassas sanayilerine rakip olarak sahneye çıkmaları v.d. şeklinde sırala-

nabilir. Bu önemli gelişmeler sonucunda uluslararası ilişkilerde iktisadi faktörlerin önemi artmış ve uluslararası siyasal iktisatçılar, uluslararası sistemde siyaset ve iktisat arasındaki ortak yönleri açıklamak, siyaset ve ekonomi arasında köprü kurmak gereğini hissetmişlerdir (Spero, 1990: 2-3; Kahler, 1996: 7-9).

Dünya ölçeğinde uluslararası siyasal iktisat alanında geniş bir literatür ortaya çıkmış bulunmakta olup, bu son yıllarda önemli ölçüde artmıştır. Bu gelişmenin Türkiye'ye yansması daha çok ulus devlet-piyasa ilişkileri bağlamında olurken, konunun uluslararası boyutları, biraz da ülkenin nispi büyüklüğü ve ekonominin az gelişmişliği nedeniyle, çoğunlukla ihmal edilmiştir.

Bu çalışmada siyaset ve iktisat arasındaki ilişkilerin uluslararası boyutlarının, realizm, kurumsalcılık ve yapısalcılık gibi farklı yaklaşımlardan yararlanılarak incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada ilk olarak yukarıda bahsedilen kavramlar incelenmekte, ardından uluslararası iktisadi ilişkilerin siyasal dinamikleri belirlenmeye çalışılmakta, ve hegemonya ve güçler dengesi kavramı çerçevesinde uluslararası ekonomik düzen ve bu düzenin istikrarı tartışılmaktadır.

Uluslararası Siyasal İktisadın Kuramsal Temelleri

Devletler için güç ve güvenlik yanında iktisadi amaçların öneminin arttığı bilinmekte olup, uluslararası siyasal iktisat özelde piyasalar ve devletler arasındaki ilişkilerin üzerinde yoğunlaşmaktadır. Underhill, Gilpin ve Wallerstein gibi farklı bakış açılarına sahip teorisyenleri ortak bir noktada, uluslararası siyasal iktisadın temel problemiğinin rekabetçi bir devletler sistemi ile transnasyonel bir piyasa ekonomisinin etkileşimi olduğu noktasında buluşturmuştur. Bu problematik taraftan ortaya konulan temel konulardan biri dünya sisteminde iktisadi ve siyasal düzenin nasıl oluşturulacağı ve nasıl sürdürüleceğidir (Gamble, 1995: 520). Gilpin uluslararası siyasal iktisadı, modern dünyada “devlet” ve “piyasa” arasındaki dinamik etkileşimi ve devlet ve piyasanın bir arada var olmasından doğan problem ve sorunları inceleyen bir araştırma sahası olarak tanımlamakta ve ele almaktadır (1987). Bu çerçevede uluslararası siyasal iktisat araştırmacıları piyasa ve devletlerin birbirini nasıl etkilediği hususunun farklı boyutları içinde barındırdığını fark etmişlerdir (Milner, 1998). Şöyle ki:

1. Thyson ve Zysman gibi uluslararası siyasal iktisat araştırmacıları, ortodoks iktisat teorisinin uluslararası iktisadın gerçek boyutlarını açıklamada yetersiz kaldığını ileri sürmektedirler. Şöyle ki: ortodoks iktisat teorisi serbest ticaretin optimal olduğunu göstermesine rağmen, realitede örtülü yada açık korumacılık yıllardır

pek çok ülkenin dış ticaret politikasının temelini oluşturmaktadır. Teori ile uygulama arasında ortaya çıkan bu tür çelişkileri gidermek için pek çok araştırmacı daha siyasallaşmış iktisat modelleri önermekte, uluslararası ekonominin istikrar ve açıklığını hangi siyasetin belirlediğinin anlaşılmasının önemini vurgulamaktadırlar.

2. Bir kısım araştırmacılar uluslararası iktisadın niteliğini kısmen biçimlendiren en önemli faktör olduğuna inandıkları uluslararası iktisat politikası alternatiflerini açıklama çabası içindedirler.
3. Bir kısım ülkelerin hızla gelişirken diğer bir kısmının gelişmemesi, yeterli hızda gelişmemesi veya çökmesi uzunca bir süredir dikkatlerin yoğunlaştığı bir fenomendir. Gelişme olgusunun iktisadi olduğu kadar siyasal boyutları da bulunan, dahili ve harici faktörlerden etkilenen bir fenomen olduğu hususunda iktisatçılar arasında yaygın bir kanaat olmasının yanı sıra, aynı nedenlerin devletlerin yükseliş ve gerilemelerinde etkili olduğu hakkında akademik çevrelerde yaygındır (Olson, 1982). Geçmişte iktisadi kalkınma teorisyenleri, ister ortodoks iktisat teorisine bağlı olsunlar, isterse neo-marksist veya yapısalcı bakış açısına, hepsinin ortak paydası kalkınma fenomeninin siyasal müdahale olmaksızın kendiliğinden gerçekleşmeyeceği yönünde olmuştur. Ancak, bu konuda sınıflar arası ilişkiler ihmal edilerek şimdiye kadar yapılmış olan siyasal müdahalelerin, Uzak Doğu ülkeleri kısmen hariç tutulursa, az gelişmiş ülkeleri mali bunalımlara sürüklediği ve borç tuzağına soktuğu, dolayısıyla kalkınma sorununa bir çözüm sunmadığı görülmektedir. Aşırı düzeyde sosyo-ekonomik kirlenmeye de yol açan bu tür kalkınma stratejileri (Sorman, 1988), 1982’de Meksika ve Brezilya’nın borçlarını ödeyemez durumuna düşmesinden kaynaklanan borç krizine, 1994 sonunda tekrar Meksika’nın mali krize girmesine, 1997’de Doğu Asya ülkelerinin, 1998 Rusya Federasyonunun, 2001 Türkiye Ekonomisinin mali krizlere düşmesine engel olamadığı gibi neden olduğu dahi söylenebilir.
4. Son yıllarda “küreselleşme” konusunun yukarıda ifade edilenlerin çok ötesinde bir ilgiyi çektiğini söylemek abartı olmayacaktır. Dünya kapitalizminin başlangıcından beri gerçekte bir dünya sistemi olduğu ve sermayenin birikim sürecinin ulus devletlerin sınırlarından bağımsız bir gelişme gösterdiğinden hareketle, küreselleşme olgusu ulusal ekonomilerin dünya piyasalarıyla bütünleşmesi ve bütün iktisadi karar süreçlerinin giderek dünya kapitalizminin sermaye birikimine yönelik dinamikleriyle belirlenmesi şeklinde betimlenebilir (Yeldan, 2000: 13). Küreselleşmenin evrensel olarak ve bölgesel iktisadi entegrasyonlar biçiminde hızla yaygınlaşması ulus devletlerin yalnızca dahilde

uygulaya geldikleri iktisat politikalarını değil, aynı zamanda siyasal ve hukuki düzenleme yetki ve otoritelerini de temelden sarstığı görülmektedir. Böylesi bir süreç ulus devlet politikalarıyla beraber ulusal kalkınmacılık ideolojisinin de sonunu hazırlamıştır. Bu gelişmeler sonucunda modern devlet dış dünyaya açık devlet halini almıştır. Bu yüzden ticaret hacmini mümkün olan en yüksek seviyeye çıkartmak, ticaret ve faktör hareketlerini hızlandırmak için bölgesel entegratif iktisadi topluluklar gibi bölgesel temelli kollektif iktisadi düzenlemelerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Ticaretin yanı sıra, diğer iktisadi ilişkiler yatırımları, kamu ve özel finansal hareketleri, resmi ve özel yardım programlarını, teknoloji transferlerini ve askeri transferleri ihtiva eder. Bu biçimdeki uluslararası ilişkilerin gelişmesi, global ekonomi diye adlandırılan şeye katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda iktisat, küresel toplumu doğrudan biçimlendirmede büyük ölçüde siyasetin önünde gitmektedir (Magyar, 1995: 703).

Milner'e göre, yukarıda ifade edilen sorunlara araştırmacılar genellikle şu açıklayıcı faktörleri göz önünde tutarak cevap aramaktadırlar: Dünyadaki güç dağılımı ve bu dağılım içinde hegemonyacı devletin konumu ve rolü; uluslararası kurumların yapısı, fonksiyonları ve doğurdukları sonuçlar; fikirler ve inançlar gibi manevi unsurların rolü; ulusal-devletlerin içe dönük politikalarının etkileri (1998).

Görüldüğü gibi, ortodoks geleneğe bağlı olmayan iktisatçılar, geleneksel iktisat teorisinin iktisadın kendi kuralları içinde işleyen bir düzen olduğu varsayımını büyük ölçüde ortadan kaldıran, siyasetin iktisat üzerindeki etkilerini öne çıkaran bir model arayışı içindedirler. Bu çabalar sonucunda, devletler ve piyasalar arasındaki etkileşimi araştırmak üzere siyasal ağırlığı daha baskın olan, üç farklı bakış veya siyasal iktisat modeli ortaya çıkmıştır: Kurumsalcılık, realizm ve yapısalcılık.

Kurumsalcılık

Bu bakış açısı, artan uluslararası iktisadi bağımlılığın devletleri, çatışmadan ziyade giderek artan işbirliğine yol açan rasyonel öz-çıkarcı (self interest) politikalarını sürdürmeye ve geliştirmeye zorladığını iddia ediyor. Kurumsalcılar II. Dünya savaşı sonrası oluşturulan istikrarlı dünya düzeninin, ABD hegemonyası ve ABD ve SSCB arasındaki güç dengesinden ziyade, Birleşmiş Milletler Teşkilatı, Dünya Bankası, İMF gibi uluslararası kuruluşların yanı sıra, uluslararası anlaşmalar, bölgesel entegrasyonlar gibi işbirliği kapasitesindeki gelişmelere bağlı olduğunu öne sürüyorlar (Hoogvelt, 1997: 8). Bu görüş liberal ekonomik sistemle daha uyumlu görülüyor. Çünkü o da dünya ölçeğinde serbest piyasa sisteminin her yerde büyümeyi maksimize edeceğini ve faydalı olduğunu iddia etmektedir. Bu bağlamda uluslararası siyasal

İktisat, uluslararası iktisadi hayatın yönetimi için uluslararası kurumların oluşturulmasından ibaretmiş gibi görülmektedir. Ulus devletin zayıflaması sürecinde küresel kurumların güç ve nüfuzunun arttığı şeklindeki bir görüşten hareket eden kurumsalcı yaklaşım, uluslararası siyasal iktisat bağlamında uluslararası kurumları işleten ve kendisi de bir ulus devlet olan hegemonik gücün liderlik, yönetim ve çıkarların koordinasyonu kapasitesini göz ardı eden bir çerçeveye çizmektedir.

Realizm

Siyaset ve iktisat ilişkilerine hangi bakış açısıyla bakılırsa bakılsın, onun ulus-devletin tarihsel tecrübesi tarafından biçimlendiği ve onunla kaynaştığı görülecektir. Bu bağlamda realist bakış, aktör olarak birbiriyle rekabet eden ulus-devletleri öne çıkararak, devletler arası güç mücadelelerinin başat ilişki biçimini oluşturduğu bir dünya tasavvuruyla siyasete öncelik verir. Realist görüş, Thomas Hobbes'un "homo homini lupus" (insan insanın kurdudur) analojisine benzer bir biçimde dünyayı, kendi çıkarlarını merkeze alarak birbiriyle rekabet eden ulus-devletlerin 'balta girmemiş ormanı' olarak görmekte ve ulus-devletler arasında cereyan eden güç mücadeleleri üzerinde yoğunlaşarak, "güç dengesi" ve "hegemonya" kavramlarıyla ifade edilebilen normatif bir uluslararası düzen ve istikrar teorisi ortaya atmaktadır (Hoogvelt, 1997: 7; Keohane and Nye, 1989: 23-24). Bu teorinin ilham kaynağının ABD'nin II. Dünya savaşı sonrası hegemonyası ve soğuk savaş döneminde ABD ve SSCB arasındaki güç dengesi siyaseti olduğu söylenebilir.

Realizm, üzerinde fikir birliği olan bir kavram olmayıp, farklı şekillerde algılanabilmektedir. Örneğin Mearshaimer, realizm konusunda bir üçleme yaparak, klasik realizmi, insan tabiatı ve onun güç arzusunun devletleri savaşmaya yönlendirdiği; yapısal realizmi, doğal bir eğilim olan hayatını sürdürme güdüsünün devletleri, diğerlerinin saldırgan genişlemelerine karşı savunmaya yönlendiren mücadelelere soktuğu; bunların dışında ve bunlara benzemeyen saldırgan realizmi ise, devletleri eğer hayatlarını sürdürmek istiyorlarsa yapmak zorunda oldukları şeyin ülkelerine yönelik tehdit ve tehlikeleri henüz gerçekleşme safhasına girmeden önceden müdahale stratejisiyle bertaraf etme şeklinde tanımlamaktadır (Shore, 2003: 350). Salırgan realizme, ABD'nin 1991 Körfez Savaşından sonra gerçekleştirdiği doktrin değişikliği ile İsrail'in, 1981'de Irak'ın nükleer santralının bombalanması örneğinde olduğu gibi, öteden beri gerçekleştirmekte olduğu önceden müdahale stratejisi ilham kaynağı olmuştur.

Salırgan realizme göre, büyük güçler istedikleri veya bazı üstünlüklere sahip oldukları için değil, eğer hayatlarında sahip oldukları avantajlarını maksimize et-

mek istiyorlarsa, daima daha fazla güç peşinde koşmak zorunda oldukları için saldırgan davranmaktadırlar. Saldırgan realizm, büyük güçlerin çatışma ve savaşlarının kaçınılmaz olduğunu ileri sürdüğü için kasvetli bir dünya görüşüne sahiptir. Aynı zamanda şunu da ifade etmek gerekir ki, bu teori pek çok durumun daha iyi açıklanmasını başarmasına karşılık, çok fazla dogmatiktir ve bugüne kadarki uluslararası ilişkilerin reel dünyasını ortadan kaldırdığı gibi devletlerin davranışlarında iç faktörleri de bütünüyle ihmal etmektedir (Shore, (2003: 350). Buna ilaveten, bu teori uluslararası sistemde önemli değişikliklere müsaade etmediği gibi, büyük güçler, çıkarları çatıştığı zaman ve güçlerini maksimize etme kabiliyetleri tehlikeye girdiği zaman daima savaşı tercih edeceklerini varsaydığından, Avrupa Birliği gibi işbirliği konularını açıklamakta zorlukla karşılaşacaktır.

Yapısalcılık

Realist okulun aktör merkezli açıklamalarına başlıca alternatif, devlet aktörlerinin maksatlarından ziyade küresel ekonomideki sonuçları etkilediğini iddia eden bağımlılık teorisinin yapısalcı bakışıydı. Uluslararası siyasal iktisada yapısalcı bakış açısı marksist siyasal ekonomi nosyonundan türetilmiştir. Yapısalcılar, devletler arası ilişkileri, global ölçekte kapitalizmin gelişimiyle ilişkilendirerek inceleme eğilimindedirler. Yapısalcı bakış açısına göre, kapitalizm pratikte dünyadaki tüm ulusları kapsayan/bağlayan ve toplumlararası olan bir üretim tarzıdır. Kapitalizmin tabiatında mevcut olan çelişkiler, krizlerle noktalanarak farklı gelişme safhalarında ortaya çıkar. Devlet ve devletlerarası ilişkilerde ortaya çıkan bu krizler, merkez ve çevre arasındaki sömürüye dayalı iktisadi ilişkilerin sürdüğü yerde görülen siyasal yapıları her defasında yeniden düzenlemektedir. Kapitalizmin bu genişleme safhalarından her birinde dünyanın çevresel alanları, sistemin merkezindeki birikimin temel ihtiyaçlarına hizmette belirli bir fonksiyon icra etmektedir. Bununla birlikte her bir genişleme safhası merkezle çevre arasında üretken kapasitelerde ve gelirlerde kümülatif farklılıklarla sonuçlanmaktadır. Yapısalcılar dünya sistemini bütünlüğü içinde ele almalarına rağmen, yukarıda da örtük olarak ifade edildiği gibi, devletlere kapitalist dünya ekonomisi tarafından belirlenmiş kurucu birimler olarak bakmışlardır (Hoogvelt, 1997: 8). Daha sonraları özelde Wallerstein, Strange ve Fox'un çalışmalarından etkilenen ve Amerikan uluslar arası siyasal iktisat literatürüne bir eleştiri getiren yeni bir perspektif ortaya çıkmıştır. Bu yeni perspektif realist teori tarafından sunulan uluslar arası sistemin "bilardo topu" modelini reddederek, hem "yapı"ya, hem de "eyleyen"e (agency) eşit ağırlık vermeye çalışıyor. Wallerstein'in dünya sistemi teorisi ile Robert Cox'ın Neo-Gramsci'ci bakışı, bu alternatif uluslar arası siyasal iktisat üzerinde

en etkili iki teori olmasına karşılık, bu iki teori de sosyo-ekonomik yapının yeniden üretiminin nasıl gerçekleştiği ve değişik faktörlerin buradaki nispi ağırlığı konusunda farklılaşmaktadır. Şöyle ki Wallerstein iktisadi faktörlere vurgu yapıyor ve dünya ekonomisi ile devlet sisteminin siyasal fragmentasyonu arasındaki gerilimden türeyen yapı ve eyleyen arasındaki dinamiği görüyor. Gramscici analiz ise transnasyonel bir ideolojik hegemonya yaratmada fikirlerin rolünün önemini vurguluyor. Cox, Antonio Gramsci'nin temelde milli sosyal düzen ve kapitalist sınıf ilişkilerinin istikrarını açıklamada, iktidar, kurumlar ve fikirler arasında bir uyum ve uygunluğu ifade etmek için geliştirdiği "hegemonya" kavramını -geleneksel uluslararası ilişkiler teorisinde olduğu gibi- tek bir devletin baskın olduğu veya tek kutuplu güç dengesinden ziyade bir istikrarlı dünya düzenini açıklamak için kullanmıştır (Hoogvelt, 1997: 10). Bu farklılığa karşılık, yeni küresel siyasal iktisat teorilerinde ekonomileri ve tüm dünyadaki hayat tarzlarını biçimlendiren ve hızla değişen bir küresel ekonomik düzen kavramı vardır. Bu küresel ekonomik düzendeki temel ilişkiler artık ulusal değil, fakat ulus-devletin eylemi üzerine dayanarak sosyal değişmeyi açıklamanın yetersizliği perspektifinden dolayı transnasyoneldir (Gamble, 1995: 520-523).

Birbiriyle rekabet eden bu üç bakış açısı, ele alınan soruna bağlı olarak bire karşı iki şekilde bir araya gelmek suretiyle karma bakış açılarına yol açmaktadır. Örneğin hem realistler hem de yapısalcılar bir yeniden dağıtım süreci olarak uluslararası iktisadi ilişkilerin sonucunu, bazı ulusların kazancının daima diğerlerinin zararına yol açtığı anlamına gelen toplamsız oyun (non-sum-game) olarak görme eğilimindedir. Bu, uluslararası iktisadi ilişkilerin sonuçları hakkında daha iyimser bir görüşe sahip olan liberallerin görüşüyle çelişmektedir. Liberaller uluslararası iktisadi ilişkileri, kazançların dağılımı eşitsiz olsa da tüm tarafların durumunu daha iyiye götüren pozitif toplamlı bir oyun olarak görme eğilimindedirler. Diğer taraftan liberaller ve yapısalcılar siyaseti biçimlendirmede ekonomiye öncelik verme konusunda, realistlerin görüşüne zıt bir şekilde, birlikte düşünülebilirler (Hoogvelt, 1997: 9).

Ancak yeni yaklaşımlar, hakim teori olan realizmin temellerini sarsacak güçte olsalar da, uluslararası ilişkiler alanında alternatif bir paradigma oluşturacak şekilde olgunlaşmış değillerdir. Bu anlamda kurumsallaşmış bir metodolojiye sahip realizm hala en güçlü perspektif olma özelliğini sürdürmektedir. Bundan dolayı, çalışmada ağırlıklı olarak realist yaklaşıma dayalı bir analiz yöntemi benimsenmiştir.

Hegemonya ve Güçler Dengesi Arasında Uluslararası Düzen ve İstikrar Arayışları

Gilpin, Krasner ve diğer realist geleneğe bağlı yazarlar, uluslar arası ekonominin

açıklık ve istikrarını açıklamada devletler arası güç dağılımı ve hegemonik devletin rolü üzerinde odaklanmışlardır. Bu teoriye göre, bir ülkenin hegemonik bir güce ulaşması diğer ülkelerin koordine olmasına ve disipline girmesine hizmet ederek, her bir ülkenin kendini güvende hissetmesine ve piyasalarını uluslar arası rekabete açma ve komşusuna zarar verme politikalarından kaçınmasına yol açar. Bunun tam aksine, hegemonyanın zayıflaması iktisadi olarak içe kapanma, istikrarsızlık ve rekabetçi bölgesel blokların yaratılması sonuçlarını doğurur (Milner, 1998: 113). Bu durumun kanıtı olarak 19. yüzyılda İngiltere'nin, 20. yüzyılın ikinci yarısına doğru da ABD'nin liderliğindeki dünya ekonomik sisteminde ticaret ve sermaye hareketlerinin olabildiğince genişlemesi ve istikrarlı iktisadi büyüme gösterilmektedir. Şöyle ki: ABD büyük depresyonun başlangıcında piyasalarını diğer ülkelere kapatmıştı. Bunun sonucunda dünya ekonomisini daha da kötü duruma sokan bu uygulama ABD için de negatif sonuç doğurmuş olup, izolasyonizmin tehlikeleri konusunda yeterince tecrübe sağlamıştı. Bu tecrübeye dayanarak 2. Dünya Savaşı sonunda oluşturulan iktisadi düzende ABD, Bretton-woods sistemi üzerinde kurulu istikrarlı bir uluslar arası para sistemi ve GATT'a dayalı açık bir uluslar arası ticaret sistemi yaratmaya doğru kararlı bir liderlik rolüne soyunmuştu. Bu çerçevede Marshall planı belki de Smoot Hawley tarifelerinin direkt olarak antitezini oluşturmuştu. Geçmişte uluslararası düzen, tam da realizmin öngördüğü gibi, bazen hegemonya bazen de güçler dengesine dayalı olmuştur (Cooper, 2002: 117).

Kapitalist dünya ekonomisinin temel yapılarından biri dünya sistemi içinde hegemonyaların çevrimsel yükseliş ve düşüşleridir (Wallerstein, 1993: 13-14). Şöyle ki: 19. yüzyılda coğrafi açıdan kıta Avrupasının dışında yer alması ve denizler üzerindeki hakim konumundan dolayı İngiltere Avrupa devletlerini deniz aşırı kolonilerden mahrum bırakarak dünyanın geri kalan kısmına bu devletlerin girişini kontrol altında tutmaya muktedir olmuştur. Bu siyasal ve askeri üstünlüğünden dolayı İngiltere iktisadi gelişmede lider olmayı başararak, kendisinin merkezinde olduğu, serbest ticaret temeline dayanan bir uluslararası iktisadi sistem kurmaya muktedir olmuştur. Böylece liberalizmin ortaya çıkışıyla siyasal sistemin değişmesi iktisadi sistemi de değiştirmiştir (Spero 1990: 5).

İngiltere'nin siyasal üstünlüğünün II. Dünya savaşına kadar şöyle veya böyle sürmesine karşılık, iktisadi hegemonyasını kaybetmesi büyük depresyonun başlangıcı olan 1873 yılına dayanır. İngiltere o dönemde hala en büyük iktisadi güç olma konumunu korumakla birlikte artık hegemonik bir güç olma vasfını gittikçe artan ölçülerde kaybederken, Almanya ve ABD'nin giderek başarılı olan rekabetleriyle karşı karşıya gelmişti. Hatta Fransa'nın iktisadi rekabeti bile İngiltere'yi rahatsız edecek bir gelişme

içine girmişti. Bunlara ilaveten I. ve II. Dünya savaşlarının da zorlaması ile Batıda İngiltere'nin üstünlüğü çökmüştür. Almanya'nın ise iki dünya savaşından mağlup olarak çıkması nedeniyle hegemonik güç olma mücadelesini kaybetmişti. Bütün bu gelişmeler sonucunda, İngiltere'nin siyasi iradesinin egemen olduğu bir durumdan, canlandırılmış bir güçler dengesinin, ABD ve Rusya'nın da dahil olduğu Avrupa'nın büyük güçleri arasında şiddetli rekabetin ve belirsiz ittifakların yer aldığı elli yıl kadar sürecek bir döneme geçilmişti (Wallerstein, 1993: 13-17).

II. Dünya savaşı sonrası dönemde, iki süper gücün düşmanca karşı karşıya gelmesiyle, iki kutuplu yeni bir siyasal ve iktisadi sistem kurulmuştu. Batı'da zayıflamış Avrupa ve Japonya'nın üzerinde ABD'nin siyasal ve askeri üstünlüğü, Doğuda ise SSCB'nin hakimiyeti altında Doğu Avrupa vardı. Bu şekilde oluşan uluslararası siyasal sistem savaş sonrası uluslararası iktisadi sistemi belirledi. Siyasal nedenlerle Doğu ve Batı iki farklı iktisadi sisteme ayrılmıştı. Doğuda SSCB, sosyalist bir uluslar topluluğu kavramına dayalı uluslararası sosyalist bir iktisadi sistemi empoze etmişti. Batıda ABD'nin siyasal ve askeri hakimiyeti serbest ticaret ve serbest sermaye hareketlerine dayalı iktisadi üstünlüğü ile tamamlanmıştır. Böylece siyaset savaş sonrası dönemde uluslararası ekonomiyi biçimlendirmiştir. Bu dönemde ABD'nin siyasal, askeri ve iktisadi olarak hakim gücü soğuk savaş süresince devam etmiş, 1945 sonrası ABD liderliğinde oluşturulan dünya sistemi ulus-devletlerin kendi ekonomileri ve halkları üzerindeki denetimini kabullenmekteydi. Bretton-Woods Konferansı ile ABD'nin istekleri doğrultusunda oluşturulan uluslararası iktisadi düzen yoğun kamu müdahalesinin yaşandığı iktisat politikası uygulamalarının oldukça geniş araçlar ve hareket alanına sahip olduğu bir süreç olmuş, sabit kur rejimi uygulama ve iktisat politikası oluşturma, özellikle döviz arzını kontrol edebilme ayrıcalığını siyasal otoritelere vermişti (Keyder 1993: 15; Tuna 1995: 24).

II. Dünya savaşı sonrasında, özellikle Batı ve Üçüncü Dünya üzerindeki hegemonyasını pekiştiren ABD bölgeselleşmiş bir dünya ekonomisinden ziyade, globalleşmiş bir dünya ekonomisini amaçlamıştır. Bu amaç uluslararası iktisadi kuruluşların çok taraflı yapısı ve ticarete ayırıcılık yapmama prensibi ile yakın ilişki içindedir. Böyle olmakla birlikte ABD, SSCB'nin gücünü dengelemek için Avrupa'da ekonomik entegrasyonu onaylamıştır. Eğer SSCB askeri tehdidi zayıflar ve bölgeselleşme Amerikan iktisadi çıkarlarına zarar verebilecek bir duruma gelirse o destek ortadan kalkabilir. Nitekim de öyle olmuştur. ABD tam anlamıyla iktisadi bir zeminde çıkarlarını, hem globalleşmiş, hem de bölgeselleşmiş bir iktisadi düzende liste başına koymak istemektedir (Kahler, 1996: 16; Henderson, 1988: 242).

Bu gelişmelerin akademik çevreler üzerindeki etkisi, küresel düzende Amerikan

hegemonyasının, özellikle Sosyalist Blok'un dağılışı izleyen son yirmi yıldan fazla bir süredir, uluslar arası siyasal iktisat araştırmalarının odağına yerleşmesi biçiminde olmuştur. Başlangıçta Kindleberger'in analiziyle desteklenmiş olan "hegemonik istikrar" kavramı, neo-realist anlamda uluslararası ekonomi içinde devlet fonksiyonlarının gerçekleşmesi bağlamında bir egemen olarak davranmak için hem kendi çıkarlarının olduğu bir hakim devlet tasarladığı, hem de dünya ekonomisinin kompleks bağımlılığı devletlerin çıkarlarının niteliğini değiştirdiği için kavramsallaştırıldı (Keohane ve Nye, 1989).

Diğer taraftan Fukuyama gibi kapitalizmin ideologları Batı'lı etnosentrik bakışı evrenselleştirme çabası içine girerek liberal kapitalizmin bütün toplumların ulaşabileceği son noktayı, tarihin sonunu oluşturduğuna dair dünyanın geleceğine ilişkin bir iddianın gerekçelerini hazırlamaktadırlar. Bu iddiaya göre "tarihin sonu" gelmiştir, gelecek artık liberal kapitalizmdir, bugün Amerika liderliğinde kurulmakta olan "Yeni Dünya Düzeni"¹ ile mücadele etmenin hiçbir anlamı yoktur, çünkü bu düzen teknolojinin, ekonominin ve kültürün küreselleşmesinin zorunlu bir sonucudur. Yapılması gereken liberal kapitalizme uyum sağlamak ve onun gereklerini yerine getirmeye çalışmaktır. Bunun somut ifadesi piyasa ekonomisi, demokrasi ve insan haklarına saygı çerçevesinde uluslararası ekonomi ile bütünleşme ve küresel ekonomide işbölümüne uyum sağlamaktan ibarettir (Fukuyama, 1993).

Spero, Fukuyama ve Amerikan yönetimine yakın pek çok yazar Amerikan hegemonyasının teorik temellerini hazırlamakla meşgulken, realitede Amerika'nın özellikle iktisadi etkinliğinin azaldığı görülmektedir. 1980'lerde büyük ölçüde savaş sonrası iktisadi sistemin çöküşüne sebep olan siyasal manzaranın değişmesiyle ve bunun sonucunda Amerikan milli kapitalizminin diğer milli kapitalizmler (Japonya, Avrupa ve Uzak Doğu) karşısında güç kaybetmesiyle, diğer taraftan Amerikan sermayesinin uluslararasılaşma sürecinde giderek ABD'ye yatırım yapma mecburiyetini hissetmeye başlamasıyla ABD'nin iktisadi bakımdan hakim konumu değişmeye başlamıştır (Keyder 1993: 16; Milner, 1998). Amerika'nın iktisadi olarak hegemonik gücünün gerilemesi ve Batıda çoğulculuğun yükselişi, süper güçler arasındaki yumuşama ve az gelişmiş ülkelerden gelen siyasal baskılar uluslararası iktisadi sistemi küreselleşme ve

¹ Dünya ölçeğinde iktisadi krizler, büyük devletlerarası güç dengelerindeki değişim, Doğu Avrupa ve Ota Asya devletlerinin Sovyet sisteminden bağımsızlaşması, 2. Dünya Savaşı ertesinde kurulmuş olan uluslararası dengeleri altüst etmişti. İçinde yaşadığımız dönemin bir altüst olma dönemi olmasının ardındaki dinamik, dünya çapında siyasal güç dengelerinin yeniden belirlenişidir. Bu yeni döneme, ABD liderliğinde ve karşısındaki sosyo ekonomik güçlere oranla büyük bir üstünlük taşıyarak giren uluslararası kapitalizm, bu üstünlüğünün eşliğinde, güç dengelerinin kendi hakimiyeti altında yeniden belirlenışı sürecine "Yeni Dünya Düzeni" adını vermiştir (Savran, 1996).

bölgeselleşme eğilimlerini içinde barındıran bir tarzda dönüştürmüştür.

Uluslararası siyasal platformda ona eşit bir güç kalmış olmasa bile, Yeni Dünya Düzeni'nin öngördüğü düzenlemeler karşısında direnen, çıkarları dünya çapında ya da bölgesel olarak bu Yeni Dünya Düzeni'yle tam uyum göstermeyen siyasal ve askeri güçlerin varlığını sürdürmesi kaçınılmazdır. ABD ve müttefikleri, bu güçlerin Yeni Dünya Düzeni'ne tabi kılınması için askeri müdahalelere gittikçe daha sık başvurmaya yönelmiştir. Örneğin, 1989 sonunda Panama'nın ABD askeri güçlerince işgali, 1990'da Liberya'ya asker çıkartılması, 1991 başındaki Körfez savaşı, 1993'te Somali'ye BM insani yardım adı altında yapılan müdahale, 1994'te Kuzey Kore'ye karşı yükseltelen diplomatik taarruz ve 1994 sonunda Haiti'nin ABD tarafından işgali, 2001 Afganistan'ın işgali ve siyasal rejiminin değiştirilmesi ve nihayet 2003 Irak'a yapılan askeri müdahale. Bütün bu askeri müdahaleler gelişen bir politikanın basamak taşlarıdır. ABD gerek Batılı ülkelerle ittifak halinde ve BM'de kullanarak, gerekse tek başına dünyanın her yerinde askeri müdahale hakkının yerleştirilmesi ve bunun uluslar arası hukuk bakımından alt yapısının hazırlanması yönünde politikalar geliştirmektedir. Hatta "11 Eylül 2001" olayından sonra, bugüne kadar oluşturulmuş uluslar arası hukuk sistemi ve Birleşmiş Milletler Örgütünü dışlayarak, kurduğu koalisyon güçleriyle askeri müdahale sistemi geliştirmeye başlamış, ilk uygulamasını Irak üzerinde gerçekleştirmiştir.

ABD cephesinde bu gelişmelerin yanı sıra, Avrupa Birliği de bütün bir Avrasya üzerinde kapitalizmin hegemonyası açısından belirleyici bir rol oynamakta ve bu bölgedeki ülkeler açısından önemli bir cazibe merkezi oluşturmaktadır. Ekonomik alanda farklı gelişmişlik seviyelerindeki ülkeler arasındaki güç farkı, iktisadi ve parasal birliğin önünde ciddi engeller oluşturduğu görüntüsüne rağmen, 2002 yılında Avrupa Birliği, 12 ülkenin katılımıyla tek paraya geçerek, dünyada "Dolar"ın üstünlüğünü ortadan kaldıracak bir para yaratmayı başarmıştır. Bu gelişme çok geçmeden etkilerini göstermeye başlamış, kısa süren bir dalgalanmadan sonra Euro'nun Dolar karşısında gösterdiği istikrar ve değerlenme, ABD ile iyi ilişkiler içinde bulunmayan Irak, Venezuela gibi bir kısım petrol üreten ülkelerin, dolar yerine Euro kabul etmeye başlamaları ve rezervlerini dolardan Euro'ya yönlendirmeleri ABD'yi endişelendirmektedir. Çünkü bu davranışın diğer ülkelere yaygınlaşması, dünya ölçeğinde dolanımda bulunan muazzam dolar stokunun ABD'ye yönelmesi sonucu ABD ekonomisine getireceği yükümlülükler büyük boyutlarda olacak ve enflasyon, döviz kuru ve faiz oranı gibi makro değişkenleri etkileyerek ekonominin istikrarını bozabilecektir. Daha da önemlisi ABD'nin dolar ihracıyla sağladığı sen-yörāj gelirlerinin azalması, çok büyük masraflar gerektiren savaş

makinesinin finansmanını giderek zorlaştıracaktır (Wallerstein, 1992: 51).

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra başta ABD olmak üzere Avrupa devletlerinin uluslararası düzende kendi çıkarları doğrultusunda uygulayacakları politikalar önünde, karşı ağırlık sağlayabilecek hiçbir güç görünmemektedir. Bu ortamda, kapitalizmin, en başta, ABD, 1950'li yılların başındaki Kore savaşından bu yana ilk kez Birleşmiş Milletler örgütünü tek yanlı olarak kendi amaçları doğrultusunda kullanabiliyor. Politik ve askeri alanda BM Güvenlik kurulu aracılığıyla politikalarını engelsiz bir biçimde yürüten ABD, ekonomik alanda da dünyayı biçimlendirecek politikaları G-7 adıyla anılan en zengin yedi ülkenin toplantılarında oluşturuyor.

Ancak tarihsel açıdan bakıldığında, kapitalizmin bu üstünlüğü ve yarattığı yeni dünya düzeninin ABD liderliğinde uzun dönemde sürmesi, ekonomik temelinin gittikçe zayıflamasından dolayı pek mümkün görünmüyor. ABD'nin bir yandan Japonya karşısında, bir yandan da etrafına Avrupa Birliği'ni alan Almanya karşısında ekonomik üstünlüğünü kaybetmekte olduğu yukarıda da ifade edilmişti. Şimdilerde ekonomik alanda, George Orwell'in tahayyül ettiği gibi, dünyanın üç büyük güç çevresinde üç büyük bloğa doğru ilerlediği görülmektedir: (a) ABD çevresinde NAFTA, (b) Almanya çevresinde AB, (c) Japonya çevresinde Pasifik havzası. Bu durum dünya kapitalizminde nispeten kısa süren bir ABD hegemonyasından yeni bir güçler dengesi sistemine girilmekte olduğunun ipuçlarını vermektedir.

Sonuç

Uluslararası ilişkileri ulus devlet temelinde çözümleyen realizmin aktör merkezli açıklamalarına hem yapısalcılardan, hem de kurumsalcılardan yoğun eleştiriler gelmiş olmasına karşılık, realizm, hala kurumsallaşmış bir metodolojiye sahip olarak bu konuda en güçlü bakış açısı olma özelliğini sürdürmektedir. Kurumsalcı yaklaşımın uluslar arası ilişkileri, uluslar arası kurumlar, fikirler ve inançlar çerçevesinde çözümleme konsepti, günümüzde büyük devletlerin bunları kendi amaçları doğrultusunda kullanma imkanı henüz ortadan kalkmadığı için, zayıf kalmaktadır. Yapısalcı yaklaşıma gelince, onun dünya sistemi ve/veya bağımlılık kavramını merkeze alarak uluslar arası ilişkilere getirdiği açıklama büyük ilgi görmesine ve son otuz yıldır önemli ölçüde etkisini artıran küreleşme olgusunun bu yaklaşımın açıklamalarını desteler görünmesine rağmen, realizmi tahtından indirmeye yetmemiştir.

Realizmin temellerinin çatırdaması uluslar arası sistemin bütünüyle ulus devlet ve milli ekonomi temelinden bağımsızlaştığını gösteren değişkenler ve kategorilerin ortaya çıkmasına bağlıdır. Bu meyanda piyasalar ve üretim gerçekten küreselleşince, uluslar arası ekonomik sistem milli bağlamından kopar ve özerkleşir. Ulusal ekonomiler arası bağımlılık arttıkça, ulusal düzey uluslararası düzey tarafından içerilir ve dönüştü-

rülür. Böylece uluslararası ekonomi özerkleşerek küresel ekonomiye dönüşür. Halbuki küreselleşmenin bugünkü düzeyi dikkate alındığında, henüz sözü edilen bu değişimlerin yeterince olgunlaşmadığı görülmektedir (Hirst ve Thompson, 1998: 35-36).

Buna karşılık, küreselleşme denilen kapitalizmin bu evrenselleşmesi sürecinin ileri boyutlara vardığı günümüzde uluslararası siyaset ve ekonomide istikrar arayışlarının önceki döneme nazaran arttığı görülmektedir. Hükümetler kendi kendilerini disipline etmeyi bir fantezi sayarken, küresel ekonomi yeni ve daha sert kısıtlamaları hükümetlere empoze etmekte ve hükümetler giderek artan bir ölçüde para, kredi ve maliye politikası üzerindeki kontrollerini kaybetmektedirler. Bu çerçevede ulus-devletlerin kalkınmacı politikaları yerini yeni uluslararası iktisadi düzene uyum çabalarına bırakmakta, hem dünya ölçeğinde, hem ulusal bazda gelir dağılımı bozulmakta, küreselleşme dünya ölçeğinde azımsanamayacak sayıda az gelişmiş ülkeyi dışlarken, ülkelerin kendi içinde de düşük gelirli kesimleri, artık onların emeğinin teknoloji ile ikame edilebilmesiyle üretim süreci dışına itmektedir.

Abstract: Although there is a wide range of literature which evaluates the impact of economics over politics, the opposite has been long neglected in academic quarters as the neo-classical theory has gained a hegemonic power. In the context of international economics, the framework for the relationship between these two academic fields has been drawn by international political economy (IPE). IPE is an interdisciplinary field which is predicated on such disciplines as political economy, international politics and international economics. It examines its subject-matters in the context of realism, intuitionism and interdependency and analyses economic interactions of governments and international organizations.

Key Words: International political economy, realism, hegemony, balance of power.

Kaynakça

- Cooper, R. (2002). "Yeni Liberal Emperyalizm". *Stratejik Analiz*, Cilt: 3, Sayı: 26: 117-121.
- Fukuyama, F. (1993). *The End of History and the Last Man*. Washington: Avon Books.
- Gamble, A. (1995). "The New Political Economy". *Political Studies*, XLIII: 516-530.
- Gilpin, R. (1987). *The Political Economy of International Relations*. Princeton: Princeton University Press.
- Gray, J. (2000). *Sahte Şafak* (Çeviri: Gül Çağalı Güven). İstanbul: Om Yayınevi.
- Henderson, C.W. (1998). *International Relations, Conflict and Cooperation of the Turn of the 21st Century*. Mc Graw-Hill.
- Hirst, P ve G. Thomson (1998). *Küreselleşme Sorgulanıyor* (Çeviri: Çağla Erdem - Elif Yücel). Ankara: Dost.

- Hoogvelt, A. (1997). *Globalisation and the Postcolonial World*, London: Macmillan Press.
- Kahler, M. (1996). "The International Political Economy". *Readings in International Political Economy*: 7-17. Prentice-Hall: New Jersey.
- Keohane, R.O. and J.S. Nye (1989). *Power and Interdependence*. Harper Collins Publishers.
- Keyder, Ç. (1993). *Ulusal Kalkınmacılığın İflası*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Magyar, K.P. (1995). "Classifying the International Political Economy: A Third World Photo-Theory". *Third World Quarterly*, Vol. 16, Issue 4: 703-717.
- Milner, H. V. (1998). "International Political Economy: Beyond Hegemonic Stability", *Foreign Policy*. Spring 98: 112-124.
- Olson, M. (1982). *The Rise and Decline of Nations*. Michigan: Murray Printing Company.
- Polanyi, K. (2000). *Büyük Dönüşüm*, (Çeviri: Ayşe Buğra), İstanbul: İletişim.
- Savran, S. (1996). *Yeni Dünya Düzeninin Çelişkileri*.
<http://www.dikine.net/sections.php?op=viewarticle&artid=9>
- Shore, Z. (2003). "Three Faces of Realism". *Foreign Policy*, Vol. 47, Issue 2: 349-359.
- Sorman, G. (1988). *Ulusların Yeni Zenginliği* (Çeviri: İsmail Yerguz). İstanbul: Afa.
- Spero, J.E (1990). *The Politics of International Economic Relations*. London: Unwin Hyman Ltd.
- Spero, J.E (1996). "U.S. Global Economic Leadership". *U.S. Department of State Dispatch*, Vol. 7, Issue 19, PP. 229-232.
- Tuna, Y. (1995). "Dünyada Globalleşme Eğilimleri ve Dengeler". *Çerçeve* (14), Mayıs-Temmuz 1995.
- Wallerstein, I. (1993). *Jeopolitik ve Kültür* (Çeviri: Mustafa Özel). İstanbul: İz.
- Wallerstein, I. (1992). *Tarihsel Kapitalizm* (Çeviri: Nemciye Alpay). İstanbul: Metis.
- Yeldan, E. (2000). *Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi*. İstanbul: İletişim.